

posse fieri, immo nec sufficienti conjectura divinari. Unde, quamvis possint hinc et inde congrueniae afferri, mihi verisimilius est, si non fuisset lapsa tota natura, Christum non fuisse venturum passibilem ad redimendos homines, si qui forte peccassent, quia verisimile est paucos homines, et in pauca peccata fuisse lapsuros, tum propter naturae integritatem, tum quia pauciores essent occasions peccandi, et illis posset adhiberi remedium fundatum in Christi merito, et satisfactione proveniente ex amore, non ex dolore aliquo; neque enim decebat, propter paucorum salutem vel necessitatem, Christi sanguinem effundi. Quod si aliquis fingat, etiam in eo statu majorem partem hominum fuisse lapsuram per peccata actualia, fortasse, pro illis Christus pateretur, et earnem passibilem assumeret, quia esset moraliter fere eadem necessitas quae nunc fuit.

8. *Objecio.* — *Eximia Christi charitas.*
— Objici hic solet contra priorem partem, quia Christus ita dilexit singulos homines, et eo affectu passus est pro illis, ut paratus fuerit pro singulis id pati, si unus tantum illo remedio indigeret. Hunc enim affectum significasse videtur ipse Christus parabola illa de ove perdita, et verbis illis: *Gaudium erit in celo super uno peccatore paenitentiam agente.* Et eundem agnoscisse videatur Paulus, cum ad Galatas 2, dicebat: *Dilexit me, et tradidit semetipsum pro me.* Et idem indicatum est in revelatione facta sancto Carpo, quam refert Dionysius, epist. 8, cui Christus Dominus dixit, paratum se esse ad moriendum iterum pro hominibus, si id opus esset. Respondet: primum concedimus Christum ut hominem habuisse illum affectum erga singulos homines, quod sine dubio creditendum est de eximia Christi charitate; ita tamen ut intelligamus habuisse illum affectum subditum divinae ordinationi; paratus erat enim facere, si Deus ita ordinasset; nos autem dicimus Deum ad id non fuisse ordinatum, quia non expediebat, et quia charitas ordinem habet, et deinde quia non fuisset necessarium. Neque hoc derogat beneficio redempcionis, quod singuli debemus agnoscere, quia singuli tam perfecte redempti sumus, ac si pro singulis tantum facta esset redemptio. Et hoc solum indicatum est a Paulo, ut ibi Chrysostomus et Anselmus notarunt, et recte indicavit Augustinus, 14 cap. Soliloquiorum, et idem significant verba illa Christi, de gaudio quod fit in celo super unius peccatoris

* 1. 2, q. 98, art. 6, corp.; et 3, d. 1, q. 1, art. 4; et Isai. 2, col. 1; et Galat. 4, col. 3, fin., et 4 cont. Gent., c. 55.
2 Lib. 3, pros. 10, parnm a princ.

poenitentia; quamquam ovis illa perdita magis totam humanam naturam significat, ut ibi expositores communiter intelligunt, et Hilar., can. 18 in Matthaeum: Gregorius, homil. 34 in Evangelia; Augustinus, in id Psal. 8: *Oves et boves universas.* Revelatio autem illa, quae etiam Sancto Petro facta legitur, solum charitatem Christi erga homines ostendit.

ARTICULUS V.

Utrum conveniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi?

1. *Ad quintum sic proceditur.* Videtur quod conveniens fuisse Deum incarnari a principio humani generis. Incarnationis enim opus ex immensitate divinae charitatis processit, secundum illud Eph. 2: *Deus, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo.* Sed charitas non tardat subvenire amico necessitatem patienti, secundum illud Proverb. 3: *Ne dicas amico tuo: Vade et revertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare.* Ergo Deus incarnationis opus differre non debuit, sed statim a principio per suam incarnationem humano generi subvenire.

2. *Præterea,* 1 Timoth. 5, dicitur Christus venisse in hunc mundum peccatores salvos facere. Sed plures saluti fuisse, si a principio humani generis Deus incarnatus fuisse; plurimi enim ignorantes Deum in suo peccato perierunt in diversis seculis. Ergo convenientius fuisse quod a principio humani generis Deus incarnatus fuisse.

3. *Præterea, opus gratiae non est minus ordinatum quam opus naturae.* Sed natura initium sunit a perfectis, ut dicit Boetius, libro de Consolat. ²; ergo opus gratiae a principio debuit esse perfectum. Sed in opere incarnationis consideratur perfectio gratiae, secundum illud: *Verbum caro factum est; et postea subditur: Plenum gratiae et veritatis.* Ergo Christus a principio humani generis debuit incarnari.

Sed contra est quod dicitur Galat. 4: *At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus F*

* 1. 2, q. 98, art. 6, corp.; et 3, d. 1, q. 1, art. 4; et Isai. 2, col. 1; et Galat. 4, col. 3, fin., et 4 cont. Gent., c. 55.

² Lib. 3, pros. 10, parnm a princ.

lium suum factum ex muliere, factum sub lege. Ubi dicit Glos.¹, quod plenitudo temporis est, quando prædictum fuit a Deo Patre, quando mitteret Filium suum. Sed Deus sua sapientia omnia definivit. Ergo convenientissimo tempore Deus est incarnatus. Et sic conveniens non fuit quod a principio humani generis Deus incarnaretur.

Respondeo dicendum, quod cum opus incarnationis principaliter ordinetur ad reparacionem humanæ naturæ per peccati abolitionem, manifestum est quod non fuit conveniens a principio humani generis, ante peccatum, Deum incarnatum fuisse; non enim datur medicina, nisi jam infirmis. Unde ipse Dominus, Matth. 9, dicit: *Non est opus valentibus medico, sed male habentibus; non enim veni vocare justos, sed peccatores.*

Sed nec etiam statim post peccatum conveniens fuit Deum incarnari. Primo quidem, propter conditionem humani peccati, quod ex superbia provocerat. Unde eo modo erat homo liberandus, ut humiliatus recognosceret se liberatore indigere. Unde super illud Galat. 3: *Ordinata per Angelos in manu Mediatoris,* dicit Gloss.²: *Magno Dei consilio factum est, ut post hominis casum non illico Dei Filius mitteretur. Reliquit enim Deus prius hominem in libertate arbitrii in lege naturali, ut sic vires naturæ sue cognosceret; ubi cum desiceret, legem accepit, qua data invaluit morbus, non legis, sed naturæ vitio; ut ita, cognita sua infirmitate, clamaret ad medicum, et gratia quereret auxilium.* Secundo, propter ordinem promotionis in bonum, secundum quem ab imperfecto ad perfectum proceditur. Unde Apostolus dicit, 1 Corinth. 15: *Non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale.* Primus homo de terra terrenus; secundus homo de celo cælestis. Tertio, propter dignitatem Verbi incarnati, quia super illud ad Galat. 4: *At ubi venit plenitudo temporis,* dicit Gloss.³: *Quanto major iudex veniebat, tanto præconum series longior præcedere debet. Quarto, ne fervor fidei temporis prolixitate tepesceret; quia circa finem mundi frigescet charitas multorum.* Unde Lucæ 18 dicitur: *Cum Filius hominis veniet, putas inveniet fidem in terra?*

Ad primum ergo dicendum, quod charitas

* Est gloss. Ambr. in hunc locum, tom. 5.

² Glos. ord., ibid.

³ August., tract. 31 in Joan., ante medium, tom. 9.

non differt amico subvenire, salva tamen negotiorum opportunitate, et personarum conditione. Si enim medicus statim a principio ægritudinis medicinam daret infirmo, minus proficeret, vel magis laederet quam juvaret. Et ideo etiam Dominus non statim a principio, incarnationis remedium humano generi exhibuit, ne illud contemneret ex superbio, si prius suam infirmitatem non cognosceret.

Ad secundum dicendum, quod Augustinus ad hoc respondet in libro de Sex questionibus paganorum¹, dicens quest. 2, quod tunc volvit Christus hominibus apparere, et apud eos prædicari suam doctrinam, quando et ubi sciebat esse qui eum fuerant credituri; his enim temporibus, et his in locis, tales omnes in ejus prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in ejus corporali præsencia fuerunt, qui nec in eum suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt. Sed hanc responsionem reprobans idem Augustinus², in libro de Perseverantia dicit: Numquid possumus dicere Tyrios et Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierent; cum ipse Deus attestetur eis, quod acturi essent magna humilitatis penitentiam, si in eis facta essent divinarum illa signa virtutum? Proinde, ut ipse solvens subdit, sicut Apostolus ait: Non est voluntis, neque currentis, sed misericordis Dei, qui his quos prævidit, si apud eos facta essent, suis miraculis credituros, quibus voluit subvenit, aliis autem non subvenit, de quibus in sua prædestinatione occulte quidem, sed aliud juste judicavit; ita misericordiam ejus in his qui liberantur, et veritatem in his qui puniuntur, sine dubitatione credamus.

Ad tertium dicendum, quod perfectum quidem est prius imperfecto, in diversis quidem tempore et natura (oportet enim quod perfectum sit quod alia ad perfectionem adducit), sed in uno et eodem, imperfectum est prius tempore, etsi sit posterius natura. Sic ergo imperfectionem naturæ humanae duratione præcedit æterna Dei perfectio; sed sequitur ipsam consummata perfectio ejus in unione ad Deum.

¹ In Ep. 40, q. 2, a med., tom. 2.

² Cap. 9, non procul a fine, tom. 9.

COMMENTARIUS.

1. Postquam D. Thomas de convenientia incarnationis secundum se disputavit, in hoc articulo et sequenti rationem reddit temporis in qua facta est, comparando in praesenti articulo tempus illud cum superiori seu preterito tempore, in sequenti vero, cum futuro; non comparat autem cum tota aeternitate, quarens an fuerit inconveniens ab aeterno fieri, quia vel supponit tantum fuisse factum occasione peccati quod in tempore commissum est, vel certe quia eadem est ratio de hoc, et de opere creationis, quod necessario incarnationi supponendum erat. Unde qua ratione non potuit, vel non oportuit creationem esse ab aeterno, eadem neque incarnationem.

2. Respondet ergo D. Thomas, non debuisse Verbum carnem sumere ante peccatum, neque statim post illud. Priorem partem probat, quia incarnationis principaliter ordinata est ad abolitionem peccati. Quae ratio aequa procedit, sive dicamus incarnationem ex primo decreto et intentione Dei, sive in ipsa executione principaliter ordinatam esse ad redemptionem peccati. Posteriorem vero partem ostendit variis conjecturis, quae in littera sunt satis clarae; et ideo non oportet plura addere usque ad sequentem disputationem.

3. Solutio ad primum clara est. In solutione secundi, attingit Divus Thomas egregiam difficultatem in sequenti disputatione, dubitatione secunda, tractandam. Nunc solum oportet notare vim et formam argumenti, et solutionem quam D. Thomas eligere videtur. Argumentum ergo est: si Christus antea venisset, plures salvarentur; debuisset ergo antea venire, cum venerit peccatores salvos facere. Respondet primo negando antecedens, quia Christus tunc venit quando praedit plures in se credituros, juxta quamdam Augustini doctrinam. Sed quia idem Augustinus illam retractavit, respondet secundo, licet obscure, negando consequentiam; non quod antecedens concedere vel affirmare intendat: hoc enim nunquam expressit, sed quod transire permittat. Sive enim verum sit, sive falsum, consecutio non sequitur, propter altissimam et occultissimam Dei predestinationem. Venit enim Christus peccatores salvos facere, quoad sufficientiam quidem omnes, et hoc quolibet tempore praestare potest; quoad efficiaciam vero, non omnes, neque plures, sed electos; unde eo tempore venit quod ad sa-

ltem electorum convenientissimum fuit. Cur autem in tanto numero, et non in majori electi fuerint, quis cognovit sensum Domini? et *O altitudo divitiarum?* dicemus plura de hoc in sequenti disputatione. Notari tamen potest, hoc loco D. Thom. admittere in Deo illam scientiam conditionalam actuum liberorum, quam ex Augustino refert et admittit, scilicet, cognovisse Christum qui essent credituri vel non credituri, his vel illis circumstantiis positis.

4. Tertium argumentum D. Thomae est hujusmodi: natura initium sumit a perfectis, et gratia; sed in opere incarnationis est gratia in sua summa perfectione; ergo ab illo debuit initium sumi. Major sumpta est ex Boetio, in lib. de Consolat., prosa decima, in principio, quam bene D. Thom. in solut. exponeit, non esse illius sensum, naturam in operationibus suis initium sumere a perfectis, nam potius procedit ab imperfecto ad perfectum, sed in esse et constitutione ipsius naturae initium sumptum esse ab aliquo perfecto. Producit enim Deus unamquamque rem perfectam in sua natura, et specie, et individuo, ut ita a perfectis ad minus perfecta procederet naturae propagatio. Quem sensum ipse etiam Boetius evidenter expressit, et illo supposito, respondit D. Thomas in forma negando consequentiam, quia imperfectionem naturae humanae duratione praecedit aeterna Dei perfectione. Sed non videtur certe solutio satisfacere; eadem enim ratione dici posset non oportere naturam incepisse a perfectis, quia auctor naturae omnes creatas naturas antecedit, et potest semper perfectiores producere, vel eamdem magis ac magis perficere. Vel e contrario arguitur, quia, licet Deus sit primum principium naturae, quia tamen voluit et decuit perfectionem naturae quibusdam creaturis per alias communicare, ideo oportuit in initio producere naturam perfectam in aliquibus individuis, a quibus alia perfectionem participarent; sed eodem modo in ordine gratiae voluit et decuit ut perfectio gratiae ab uno primo fonte et capite ad alios redundaret, quod caput non tantum esset Deus, sed Deus homo; ergo non satis est quod perfectio Dei ut Dei duratione praecedit, sed oportuit hoc caput, in quo gratia est perfecta, et tanquam in suo fonte, a principio produci. Respondet, negando consequentiam, quia influxus naturae est physicus, et per veram effectionem principalem in suo genere, scilicet causarum secundarum; at vero proprius et

principalis influxus gratiae semper ac necessario est ab ipsomet Deo; et ideo dixit D. Thomas satis esse ut ante omnem gratiae perfectionem existat perfectio Dei. Christus autem est supremum caput gratiae in genere meriti, quod solum requirit influxum moralis, et ideo necesse non fuit ut in ordine temporis ante omnes existeret, sed satis est quod in mente et predestinatione divina fuerit omnium primus. Ad influxum enim moralis et per modum meriti hoc sufficit. Sed urgebis: nam Verbum incarnatum etiam est causa efficiens gratiae, ut D. Thom. sumit articulo sequenti, ut inde concludat, non debuisse Christi incarnationem differri usque ad finem mundi.

3. Praeterea, non est conveniens fieri per duo, quod per unum fieri potest. Sed unus Christi adventus sufficere poterat ad salutem humanae naturae, qui erit in fine mundi. Ergo non oportuit quod antea veniret per incarnationem. Et ita incarnationis differri debuit usque in finem mundi.

Sed contra est, quod dicitur Abac. 3: *In medio annorum notum facies. Non ergo debuit incarnationis mysterium, per quod mundo innotivit, usque in finem mundi differri.*

Respondeo dicendum quod, sicut non fuit conveniens Deum incarnari a principio mundi, ita non fuit conveniens quod incarnationis differretur usque in finem mundi. Quod quidem apparet primo ex unione divinae et humanae naturae. Sicut enim dictum est¹, perfectum uno modo tempore praecedit imperfectum, alio modo e converso imperfectum tempore praecedit perfectum. In eo enim quod de imperfecto fit perfectum, imperfectum tempore praecedit perfectum; in eo vero quod est causa perfectionis efficientis, perfectum tempore praecedit imperfectum. In opere autem incarnationis utrumque concurrebit, quia natura humana in ipsa incarnatione est perfecta ad summam perfectionem.

Et ideo non decuit quod a principio humani generis incarnationis facta fuisset. Sed ipsum Verbum incarnatum est perfectionis humanae naturae causa efficiens, secundum illud Joan.

¹: *De plenitudine ejus nos omnes accepimus.*

Et ideo non debuit incarnationis opus usque in finem mundi differri: sed perfectio gloriae, ad quam perducenda est ultimo natura humana per Verbum incarnatum, erit in fine mundi. Secundo, ex effectu humanae salutis. Ut enim dicitur in lib. de Quæst. Veteris et Novi Testamenti², in potestate dantis est, quando vel quantum velit misereri. Venit ergo quando et subveniri debere scivit, et gratum futurum beneficium. Cum enim languore quodam humani generis abolescere cœpisset cognitione Dei inter homines, et mores immutarentur, eligere di-

ARTICULUS VI.

*Utrum incarnationis differri debuerit usque ad finem mundi?*³

1. *Ad sextum sic proceditur. Videtur quod incarnationis opus differri debuerit usque in finem mundi. Dicitur enim in Psalm.: Senectus mea in misericordia uberi, id est, in norissimo, ut Gloss.² dicit. Sed tempus incarnationis est maxime tempus misericordiae, secundum illud Psalm. 101: Quoniam venit tempus miserendi ejus. Ergo incarnationis differri debuit usque in finem mundi.*

2. *Praeterea, sicut dictum est³, perfectum,*

¹ Locus sup., art. 5, cit.

² Gloss. interlin. in hunc locum, ex Augustino.

³ Art. præced., ad 3 argum.

¹ Art. præced., ad 3.

² Augustin., lib. 2 quæst. ex Nov. Test., q. 83, circa princip., tom. 4.

gnatus est Abraham, in quo forma esset renovata Dei et morum; et cum adhuc reverentia seignior esset, postea per Moysen legem litteris dedit. Et quia eam gentes spreverunt, non se subjicienes ei, neque hi qui acceperunt, eam servaverunt, motus misericordia, Dominus misit Filium suum qui, dato omnibus remissione peccatorum, Deo Patri illos justificatos offerret. Si autem hoc remedium differretur usque in finem mundi, totaliter Dei notitia et reverentia et morum honestas abolita fuisset in terris. Tertio apparet hoc fuisse conveniens ad manifestationem divinæ virtutis, quæ pluribus modis homines salvavit, non solum per fidem futuri, sed etiam per fidem præsentis et præteriti.

Ad primum ergo dicendum, quod Glossa illa exponit de misericordia perdente ad gloriam. Si tamen referatur ad misericordiam exhibitam humano generi per incarnationem Christi, sciendum est quod, sicut Augustinus dicit in lib. Retract. ¹: Tempus incarnationis potest comparari juventuti humani generis, propter vigorem servoremque fidei, quæ per dilectionem operatur; senectuti autem, quæ est sexta ætas, propter numerum temporum, quia Christus venit in sexta ætate. Et quamvis in corpore non possit simul esse juventus et senectus, potest tamen simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter gravitatem. Et ideo in lib. 83 Quæst., alicubi dicit Augustinus ², quod non oportuit divinitus venire Magistrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore juventutis. Alibi autem dicit ³, Christum in sexta ætate humani generis tanquam in senectute venisse.

Ad secundum dicendum, quod opus incarnationis non solum est considerandum ut terminus motus de imperfecto ad perfectum, sed etiam ut principium perfectionis in humana natura, ut dictum est ⁴.

Ad tertium dicendum, quod sicut Chrysostomus dicit ⁵ super illud Joannis 3: Non misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, duo sunt Christi adventus. Primus

¹ Lib. 1, cap. 26, non multum ante med., tom. 1.

² Lib. 83 quæst., q. 44, in med., tom. 4.

³ Lib. 1 de Genes. contra Manich., c. 23, tom. 3.

⁴ In corp. articuli.

⁵ Hom. 27 in Joan., inter med. et fin., tom. 3.

quidem, ut remittat peccata; secundus, ut iudicet mundum; si enim hoc non fecisset, universi simul perditi essent, omnes enim peccaverunt, et eagent gloria Dei. Unde patet quod non debuit adventum misericordiae differre usque in finem mundi.

COMMENTARIUS.

Hie articulus et per se clarus est, et simul cum præcedenti fere est explicatus. Respondebat ergo D. Thomas non fuisse conveniens differri incarnationem usque ad finem mundi. Ex qua conclusione, simul cum conclusione articuli præcedentis, vult D. Thomas docere, sufficienter concludi, incarnationem convenienti tempore factam, quia nec plus nec minus dilata est, quam oporteret. Probat autem D. Thomas assertionem suam tribus rationibus. Quarum prima in præcedentis articuli fine explicata est. Secunda vero moralis est, et pro materiae capacitate sufficiens, scilicet, ne si adventus Christi amplius differretur, et Dei cognitio, et morum honestas prorsus abolerentur. Tertia est congruentia quæ conclusionem hujus et præcedentis articuli complectitur. De solutione ad primum. dicemus statim disputatione sequenti. Solutio vero ad secundum, superiori articulo explicata est. Circa solutionem autem tertii de duplice Christi adventu, nonnulla superius contra Judæos dicta sunt; plura vero infra, quæst. 59, tractabimus, ubi de potestate judicandi Christi Domini disseremus.

DISPUTATIO VI.

In duas sectiones distributa,

DE TEMPORE QUO FACTA EST INCARNATIO, EJUSQUE CONVENIENTIA.

Non possumus convenienter expedire quæsitionem his articulis a D. Thom. propositam, nisi prius quo tempore incarnatione facta est, statuamus. Quomodo enim judicabit aliquis an convenienti tempore incarnatione sit facta, tempus ignorans in quo facta sit? De hoc igitur primo loco dicemus breviter, attingentes solum computationem temporum a creatione mundi usque ad Christum: hæc enim ad scholasticum institutum sufficit, et prætermitti non debuit, cum ejus cognitio, et perse jucunda, et Theologis maxime necessaria sit.

SECTIO I.

Quo tempore facta est Incarnatio.

1. Sex ætates secundum notabiles variationes. — De annorum numero ab orbe condito usque ad Christum, tot sunt fere sententiae quot scriptores. Cum enim ex Scriptura sacra numerum certum non habeamus, et humanæ historiæ, ex quibus haec computatio magna ex parte pendet, multum inter se discordant, nihil firmum et indubitatum affirmari potest. Unde alii plusquam quinque mille annos numerant, alii quater mille ducentos, alii quater mille centum, alii quater mille; quibus nonnulli viginti aut triginta superaddunt, alii demunt. Ut ergo breviter quod veritati propinquius videtur, eliciam, præmittam prius vulgarem divisionem, qua tota mundi duratio per sex ætates, secundum notabiles variationes in universo factas, distribui solet, et quantum unaquaque duraverit, indicabo. Distribuuntur autem illæ ætates hoc modo, ut videre est apud Augustinum, de Civit., cap. ultim., et primo libr. de Genesi contra Manichæ., cap. 23. Prima ab Adam usque ad diluvium, secunda usque ad Abraham, tertia usque ad David, quarta usque ad captivitatem Babyloniam, quinta usque ad Christum, sexta vero a Christo inchoata est, et usque ad finem mundi protenditur.

2. Prima ætas, 1656. — Secunda ætas, 322. — Prima ergo ætas duravit mille sexcentis quinquaginta sex annis. In quo nulla est controversia inter Catholicos, quoniam id clare sumitur ex Genes. 5 et 7, juxta Hebraicam veritatem, et Vulgatam editionem. Graeci vero secuti Septuaginta interpretes, sexcentos annos addunt huic ætati. Sed decepti sunt errore græcorum exemplarium, quibus hac in parte fides non est adhibenda. Secunda ætas duravit solum trecentis viginti duobus annis, quia, licet ex Genes. 11 juxta hebraicam et latinam Vulgatam editionem, solum ducenti nonaginta duo anni colligantur, tamen ibi prætermissa est generatio Cainam, puam Septuaginta addiderunt, et S. Lucas, cap. 3, probavit; et ideo illi numero addendi sunt triginta anni quibus Cainam vixit, antequam filios generaret; hic vero idem est error apud Græcos et Septuaginta interpretes, qui notatus est in prima ætate, addunt enim centum annos singulis ætatis, et ita fere octingentos annos huic ætati superaddunt.

Sed numerus positus jam est omnino certus ex auctoritate Vulgatae et hebraicæ editionis.

3. Tertia ætas, 941. — In assignando numero tertiae ætatis est major difficultas, quia ex Scriptura sacra non satis constat, et pendet ex illa celebri quæstione, quo modo computandi sint quadringenti triginta anni quibus semen Abrahæ dicitur habitasse in Ægypto, Exod. 12. Quidam enim eos computant a tempore quo fuit venditus Joseph, et quadringentos numerant a descensu Jacob, propter locum Genes., 15 cap., et quia non videtur paucioribus annis fieri potuisse, ut ille populus in Ægypto usque ad multitudinem tantam multiplicaretur, ut sexenta millia armatorum hominum, absque parvulis et mulieribus, exierint de Ægypto, cum septuaginta tantum anime ingressæ fuerint, Genes. 46; quam sententiam tenet Eugubin., Exod. 12; et Genebrard., lib. 1 Chronog. Communis vero et recepta opinio est, illos quadringentos triginta annos computandos esse a promissione facta Abrahæ, quando primum egressus est de terra sua, et cognatione sua, Gen. 12, quadringentos vero annos, de quibus fit mentione Genes. 15, esse numerandos a nativitate Isaac, quia ibi semen Abrahæ dicitur peregrinum futurum fuisse super terram quadringentis annis; cœpit autem esse semen Abrahæ in Isaac, qui natus est viginti quinque annis a prima promissione facta Abrahæ, ut constat ex Gen. 12 et 21; prætermittuntur autem quinque anni in illis quadringentis, ut ponatur solum numerus perfectus et absolutus, juxta communem phrasim Scripturæ. Et ita etiam conciliatur locus Act. 7, et Galat. 3; nam in priori ait Stephanus semen Abrahæ peregrinatum esse quadringentis annis; in posteriori vero ait Paulus Abrahæ dictas esse promissiones, et post quadringentos triginta annos datam esse legem; et hanc fere sententiam docuit Augustinus, lib. 2 Quæstionum in Exod., q. 47, et optime lib. 16 de Civit., cap. 24; Eucherius, lib. 2 in Genes., cap. 20; Euseb. in Chron., et eamdem supponit lib. 10 de Præparat., cap. 3, cum ait, a primo anno vitæ Abraham usque ad Moysen fluxisse quingentos quinque annos; intelligit autem usque ad principatum Moysis, qui octogenarius erat cum populum eduxit de terra Ægypti, ut sumitur ex Deuter. ult., quia quadragesima annis dicitur duxisse populum per desertum, et centesimo vigesimo anno vitæ sue mortuus esse. Eamdem sententiam ha-